

La Fundació Antoni Tàpies

Fundació Antoni Tàpies (Barcelona)

La Fundació Antoni Tàpies va ser creada el 1984 per l'artista Antoni Tàpies amb l'objectiu de promoure l'estudi i el coneixement de l'art modern i contemporani. Amb aquesta finalitat, la Fundació obria les seves portes el juny de 1990 a la seu de l'antiga Editorial Montaner i Simon, obra de l'arquitecte modernista Lluís Domènech i Montaner, restaurada i condicionada pels arquitectes Roser Amadó i Lluís Domènech Girbau (1986–1990).

■ 1 L'edifici

L'editorial Montaner i Simon va ser el primer projecte individual remarcable de l'arquitecte modernista Lluís Domènech i Montaner (Barcelona, 1849–1923), el qual s'emmarca dins la primera gran expansió de l'Eixample.¹ Aquest edifici (veg. fig. 1) recull moltes de les seves preocupacions respecte a l'arquitectura, que no concebia com un element autònom, sinó vinculat a un context social i històric determinat. Com molts edificis del primer Eixample, l'editorial Montaner i Simon té una altura corresponent a tres plantes.

En l'aspecte tecnològic, l'edifici és el primer que integra al teixit del centre urbà el maó vist, un material dúctil i lleuger molt utilitzat en l'àmbit industrial, i el ferro, que gràcies a la seva resistència i levitat permet crear espais en plantes més lliures i més grans. Juntament amb aquests dos materials, cal esmentar el vidre, un element que serveix de tancament i que permet una sèrie de cromatismes que són apreciables a les finestres de la façana i de l'antic magatzem, actual biblioteca, alhora que és font de llum natural. Tot i l'ús de materials eminentment industrials, l'estructura de l'edifici és la d'un palau, amb el seu impluvi central.

1 Els plànols de l'editorial daten del 6 de desembre de 1879. Tot i que la bibliografia tradicional situa la construcció de l'edifici entre el 1879 i el 1884, o fins i tot entre el 1881 i el 1885 o el 1886, la recerca feta a la Fundació Antoni Tàpies ha revelat que les obres es van iniciar el 1880 i que podrien haver-se acabat en dates tan primerenques com el 1881 o el 1882.

Fig. 1: L'edifici de la Fundació.
© Fundació Antoni Tàpies, Barcelona 2013

Estilísticament, la façana combina influències clàssiques (la porta centralitzada i els dos cossos laterals simètrics) i musulmanes (l'ús del maó, els elements de caire mossàrab i la composició geomètrica pròpia dels decorats arabescos). A més, inclou tota una sèrie d'elements simbòlics que emfasitzen la modernitat industrial de l'editorial i la qualitat de les seves produccions.

El gener de 2008 la Fundació va tancar les portes de l'edifici per emprendre una segona reforma per adequar-lo a les normes actuals d'accessibilitat, seguretat, evacuació i protecció contra incendis. Aquesta segona intervenció va anar a càrrec de l'estudi d'arquitectura Ábalos-Sentkiewicz Arquitectos (2008–2010).

La seu de la Fundació Antoni Tàpies, declarada Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN) l'any 1997, recull nous plantejaments espacials que l'arquitecte Lluís Domènech i Montaner va utilitzar posteriorment en altres projectes, com ara l'atenció a una bona il·luminació i una distribució correcta dels espais. La nova reutilització de l'edifici, tant en la primera com en la segona reforma, ha volgut respectar i fer-se ressò d'aquests criteris.

■ 2 La Fundació

Per l'espai que ocupa, pel pensament d'Antoni Tàpies i pels objectius de la institució, la Fundació Antoni Tàpies s'inscriu, des de la seva creació, en una història artística i ciutadana que va de finals del segle XIX –amb l'esclat del Modernisme català i el desenvolupament de la indústria editorial del país– fins a la primera dècada del segle XXI –arran de la darrera reforma arquitectònica de l'edifici. En aquest context, la Fundació Antoni Tàpies ofereix al visitant una xarxa d'activitats diverses que inclou exposicions temporals d'art modern i contemporani, simposis, conferències, projeccions, concerts, cicles de cinema i vídeo, publicacions, tallers i visites guiades en els diferents espais de l'edifici (veg. fig. 2), que es combinen amb una presència constant, tot i que variada, d'una selecció d'obres d'Antoni Tàpies pertanyents al fons de la Col·lecció de la Fundació.

Fig. 2: L'interior de l'edifici de la Fundació.
© Fundació Antoni Tàpies, Barcelona 2013

En aquest sentit, la Fundació compta amb una de les col·leccions més completes d'obres d'aquest artista, constituïda majoritàriament a partir de les donacions d'Antoni i Teresa Tàpies, que inclou dues obres a l'aire lliure, *Núvol i cadira* (1990, col·lecció Ajuntament de Barcelona), que corona l'edifici, i *Mitjó* (maqueta, 1991; obra 2010; veg. fig. 3) situada a la terrassa de la Fundació. Entre pintures, escultures, dibuixos, llibres i gravats, la Col·lecció de la Fundació conté mostres de tots els vessants de l'activitat artística de Tàpies, com també de les diferents tipologies, tècniques i materials emprats per l'artista. La col·lecció inclou una selecció dels dibuixos i retrats dels anys quaranta, una mostra important de les obres matèriques dels anys cinquanta i seixanta, una representació significativa de les obres

objectuals de finals dels seixanta i principis dels setanta, com també obres realitzades amb goma-escuma o amb la tècnica de l'esprai, vernissos i escultures de terra xamotada dels anys vuitanta, objectes i escultures que Tàpies ha anat creant des dels anys noranta, en els quals experimenta amb nous materials com les planxes metàl·liques, emprades de vegades com a suport pictòric, o el bronze, i pintures de la dècada dels dosmil.

Fig. 3: Antoni Tàpies,
Mitjó; terrassa de la
Fundació.
© Fundació Antoni
Tàpies, Barcelona 2013

En sintonia amb el llegat crític i estètic d'Antoni Tàpies, les activitats i les exposicions temporals de la Fundació posen en diàleg pràctiques artístiques que se situen al marge de les històries oficials o de la modernitat dominant, que ofereixen una altra visió de la cultura i la història com a espai i com a mitjà d'accés al coneixement, i que representen la possibilitat d'un pensament crític davant dels esdeveniments de la cultura de massa.

En vint anys d'existència, la Fundació ha organitzat nombroses exposicions d'artistes estrangers l'obra dels quals o bé no s'havia vist a Catalunya i a l'Estat espanyol, o bé es coneixia molt poc. En aquest sentit, la Fundació s'ha interessat a mostrar l'art històric de les primeres avantguardes (Brassaï, Laszlo Moholy-Nagy, Picabia) i el produït a Europa i als Estats Units d'Amèrica d'ençà de la Segona Guerra Mundial amb exposicions d'artistes com ara Franz Kline, Robert Motherwell i Asger Jorn.

Així mateix, ha estat una de les institucions europees a reactualitzar l'obra de Louise Bourgeois, que connecta els antics integrants de les avantguardes continentals d'entreguerres amb l'escena artística de Nova York, i que, com Eva Hesse, els treballs de l'estudi de la qual també han estat objecte d'una mostra a la Fundació, va fer la seva eclosió a mitjan dècada de 1960 en el marc del postminimalisme.

La transició del minimalisme als inicis del conceptual, amb el referent de Sol Lewitt, i en especial de tots aquells artistes que, ja fos amb nous formats o continguts, en van derivar certs atributs fins a crear nous sentits —des dels circuits tancats i la idea d'implicació de l'espectador de Dan Graham fins a les investigacions al voltant de la imatge de James Coleman—, també ha estat un dels punts d'interès de la Fundació.

L'interès històric però també pioner a l'hora de mostrar artistes poc o gens vistos a l'Estat espanyol els decennis previs, la Fundació l'ha privilegiat també respecte als autors que, des de les dècades de 1960 i 1970, van experimentar amb els límits de la pràctica artística o museística i en van obrir nous camins: Marcel Broodthaers, Krzysztof Wodiczko, Hans Peter Feldmann, Hans Haacke i Isidoro Valcárcel Medina, entre d'altres.

Una pràctica artística, la d'aquella època, que va quedar capgirada en diversos sentits, així com remoguda i ampliada per representants de visions que estaven més o menys desvinculades dels focus de difusió de l'art contemporani, com ara Lygia Clark o Hélio Oiticica, o que eren relativament desconeguts més enllà de certs nuclis de creativitat, com ara Sanja Iveković o Mangelos, l'obra dels quals també ha estat objecte d'interès per part de la Fundació.

El qüestionament de criteris geogràfics, polítics, científics i estètics de les classificacions de l'art, la desobediència epistemològica davant de discursos restringits o consensos fabricats, ha estat i és en el centre de les activitats de la Fundació, que ha acollit des de projectes d'interpretació de la història de la institució museística (*Els límits del museu*) fins a projectes monogràfics o col·lectius d'artistes que interroguen les condicions econòmiques, polítiques i geogràfiques (*Representacions àrabs contemporànies*).

L'obra d'art contemporània desborda tota mena de limitació, es produeix i es veu en una multiplicitat de formats, d'usos, de tècniques i de relacions, des de les pràctiques artesanals o populars als experiments amb allò que encara es considera o es considerava més enllà de l'art o del circuit de l'art, des de les apel·lacions a la vida quotidiana com a art del grup Fluxus fins a la dansa de Merce Cunningham o el cinema de Chris Marker, l'obra dels quals també ha estat exposada a la Fundació.

Gràcies al seu espai, i a la llibertat en la programació, la Fundació pot acompanyar de vegades el treball d'artistes immersos en el procés de creació o de propagació de les seves propostes, i que hi troben un lloc on pensar i produir una primera gran mostra o retrospectiva, tal com s'ha esdevingut amb l'obra d'Eulàlia Valldosera, de Pedro G. Romero i d'Ibon Aranberri.

De fet, i sobretot, més enllà d'amalgames o genealogies, de noms concrets o de programes desenvolupats, l'atenció detallada projecte a projecte ha estat i és l'objectiu primer de la Fundació, que pot exposar des d'obres fràgils fins a obres monumentals, des d'obres analògiques fins a obres digitals, i que és sempre atenta a allò que ha estat, és o serà avantguarda, a tot allò que és ple de contingut estètic i d'esperit crític.

Fig. 4: Interior de la Fundació.
© Fundació Antoni Tàpies, Barcelona 2013

■ 3 Antoni Tàpies (1923–2012)

Va iniciar els seus tempteigs artístics durant la llarga convalescència d'una malaltia greu. La creixent dedicació al dibuix i a la pintura el van empènyer a abandonar els estudis universitaris. A la dècada de 1940 ja exposava les seves obres, de marcada personalitat, que el van destacar en la panoràmica artística del moment. Va ser cofundador de la revista *Dau al Set* (1948). Inlluït per Miró i Klee va incrementar aleshores el factor iconogràfic i la temàtica màgica. De mica en mica va incorporar elements geometritzants i estudis de color que van desembocar en un interès per la matèria, el qual es va traduir en teles de textura intensa i de grans possibilitats expressives i comunicatives. Amb aquestes obres Tàpies va assolir, cap a la meitat dels anys cinquanta, el reconeixement internacional. A partir de la dècada dels seixanta va incorporar nous elements iconogràfics (signes d'escriptura, elements antropomòrfics, petjades i signes que al·ludien a la realitat de Catalunya) i procediments tècnics (noves superfícies, ús d'objectes quotidians i del vernís). El llenguatge pictòric de Tàpies va evolucionar des d'aleshores i va donar com a resultat una creació plàstica diversificada i productiva admirada arreu del món.

Va exposar al Museum of Modern Art i al Solomon R. Guggenheim Museum de Nova York, al Museum of Contemporary Art de Los Angeles, a l'Institute of Contemporary Arts i a la Serpentine Gallery de Londres, a la Neue Nationalgalerie de Berlín i al Kunsthaus de Zurich, al Musée d'Art moderne de la Ville de Paris, al Jeu de Paume i al Centre Pompidou de París, al Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía de Madrid, a l'Institut Valencià d'Art Modern de València i al Museu d'Art Contemporani de Barcelona, entre molts altres.

Paral·lelament a la seva activitat artística, Antoni Tàpies va desenvolupar una tasca d'escriptor que va donar lloc a diverses publicacions: *La pràctica de l'art* (1970), *L'art contra l'estètica* (1974), *Memòria personal* (1977), *La realitat com a art* (1982), *Per un art modern i progressista* (1985), *Valor de l'art* (1993) i *L'art i els seus llocs* (1999).

■ 4 La Biblioteca

La Biblioteca de la Fundació Antoni Tàpies està ubicada a l'antic magatzem de l'editorial Montaner i Simon, del qual es conserven les prestatgeries originals. La Biblioteca està especialitzada en art modern i contemporani. Acull l'arxiu més extens de l'obra de Tàpies, com també col·leccions sobre les arts i la cultura asiàtiques i precolombines, així com les arts africanes i oceàniques que tanta importància han tingut en l'evolució de l'art del segle XX. Altres temes com l'arquitectura, el disseny, les arts decoratives, la fotografia, el cinema o el vídeo també hi són representats. El nucli inicial donat per Antoni Tàpies s'ha incrementat amb publicacions recents i històriques, així com també amb vídeos i revistes internacionals, que completen una col·lecció bibliogràfica en creixement constant. ■

■ Fundació Antoni Tàpies, Aragó 255, E-08007 Barcelona, <www.fundaciotapies.org>.